

8. GAIA: “Obligazioa ordaintzea edo betetzea (I)”

LABURPENA: I. Ordaintzea edo betetzea. -1. Kontzeptua. -2. Funtzioak. -3. Izaera juridikoa. -II. Betetzearen betekizunak. -III. Betekizun objektiboak. -1. Osotasuna. -2. Identitatea. -3. Zatiezintasuna edo guztiz betetzea. -IV. Ordainketaren subjektuak. -1. *Solvensa*. -2. *Accipiens*a. -V. Hirugarren batek ordaintzea. -1. Kontzeptua. -2. Ordaintzen duen hirugarrena. -3. Hirugarrenak ordaintzeak sortutako efektuak. -VI. Hartzekoduna ez den pertsona bati ordaintzea. -1. Baimendutako pertsonari ordaintzea. -2. Itxurazko hartzekoduna. -3. Hirugarren bati ordaintzea. -4. Bankuko kontuan sartuz ordaintzea. -VII. Kreditu txartel bidez ordaintzea

ARAUDIA: KZeko 1.094.-1.101., 1.156.-1.181., 1.209., 1.210., 1.263., 1.300.-1.314., 1.527. eta 1.822. art.; HLko 149. art.

I. ORDAINTZEA EDO BETETZEA

1. Kontzeptua

Obligazioa iraungitzeko eta, azken batean, burutzeko (hartzekodunak nahiz zordunak nahi duten xedea lortzeko) obligazioa ordaintzea edo betetzea da erabiltzen den biderik egokiena eta normalena (1.156. art.).

Betetzea *zor den prestazioa zuzen eta garaiz praktikan jartzea (exekutatzea)* da, eta hark obligazioa iraungi, hartzekoduna ase eta zorduna obligaziotik askatzen du.

Betetze kontzeptua mugatzeko, zehaztaper batzuk egin beharra dago:

a) *Betetzea, strictu sensu, borondatez egindakoa* bakarrik da. *Nahitaez betearaztea*, hots, zorduna prestazioa exekutatzerara behartzea, ez da, berez, obligazioa betetzea, aurrez zordunak bere borondatez obligazioa ez baitu bete (hipotesi hori XIII. gaian azalduko da).

b) *Ordaintze* eta *betetze* hitzak, hizkera arruntean sinonimoak ez badira ere –ordaintzea diru kopuru bat ematea edo emateko prestazioa (egiteko edo ez egitekoa alboratuz) egitea baita, eta betetzea hori baino ideia zabalagoa baita–, Kode Zibilak bereizketarik egin gabe erabiltzen ditu (1.156., 1.822. eta 1.845. art.). Beraz, juridikoki, ordaintzea eta betetzea baliokideak dira.

c) *Esanahi zabalean*, zor den prestazioa burutzeko asmoa duen jarduera guztiari deritzo betetzea, nork burutzen duen kontuan izan gabe (KZeko 1.158. art.). *Esanahi hertsian*, hartzekodunaren interesa ase, zorduna bere zorretik askatu eta obligazioa iraungitzen duen portaera da betetzea. Alegia, zordunak agindutako portaerak osatzen duen behar juridikoa hark praktikan jartzea.

Kode Zibilak esanahi zabalean erabiltzen du betetze hitza, zordunak nahiz hirugarren batek prestazioa burutzea onartzen baitu obligazioa betetzat hartzeko (cfr. 1.158. art.).

d) Ordaintzea edo betetzea zor den prestazioa *zuzen* praktikan jartzea bakarrik da, obligazioa iraungitzeko, kreditua asetzeko eta zorduna askatzeko moduan (1.157. art.). Berezko betetzeaz gain, badaude *betetzeko subrogatuak edo ordezkoak* (x. gaian azalduko direnak); horiek, benetako betetzea izan gabe eta horren efektu berdin-berdinak sortu gabe (horregatik bereizi behar dira), ordaintzeak edo betetzeak sortzen dituen antzeko ondorioak eragiten dituzte (esaterako, ordainketan ematea, zorra judizialki kontsignatzea, ondasunak lagaz ordaintzea...).

2. Funtzioak

Obligazioa betetzeak zor den prestazioa praktikan jarri eta obligazioa iraungitzea dakar (1.156. art.). Beraz, obligazioa *iraungitzea* betetzearen berezko funtzio tipikoa da: obligaziozko erlazioa desagerraraztea. Baina, iraungitze-funtzio horrez gain, ordaintzeak edo betetzeak, obligaziozko erlazioaren posizio juridiko desberdinak kontuan hartuta, beste bi funtzio ere baditu: *funtzio askatzailea* eta *funtzio asetzailea*.

Funtzio *askatzaileak* zordunarentzat sortzen den efektua deskribatzen du. Ordaintzeak zorduna askatzen du, obligaziozko erlazioetik deslotzen baitu. Obligazio bera oinarritzat hartuta, betetzeak hartzekodunak geroztik egin dezakeen erreklamazio oro indarrrik gabe utziko du.

Funtzio *asetzaileak* hartzekodunaren posizio juridikoa du abiapuntutzat. Ordaintzeak edo betetzeak kreditua ase dela adierazten du. Horregatik, hartzekodunak, ordaintzeko edo betetzeko unean, exekutatuak portaerarekin ados dagoela adierazi behar dio zordunari (gogoratu alor horretan hartzekodunak duen betebeharra, hain zuzen, arretaz jokatzekoa).

Betetzeaz aldarrikatzen diren hiru funtzioak, gehienetan, batera agertzen dira. Baina, hainbat hipotesitan, bereizita agertuko dira. Esate baterako, ordainketa (*legezko* edo *hitzartutako*) *subrogatze* bidez egiten den kasuetan, funtzio iraungitzailerik ez da izango eta zorduna ez da askatuko, baina kreditu-eskubidea ase egingo da (1.209. eta 1.210. art.); itxurazko hartzekodunari ordaintzen bazaio, funtzio askatzailea izango da, baina kreditu-eskubidea asetzeke geratuko da (1.164. art.); eta, zordunak hirugarren bati ordaintzen badio, funtzio asetzailea ez da guztiz osatuko (1.163. art.).

3. Izaera juridikoa

Ordaintzearen edo betetzearen izaera juridikoari buruzko eztabaida (negozio juridikoa den ala ez) klasikoa da doktrinan. Eztabaidaren mamian dagoen arazoa zordunaren eta hartzekodunaren borondateak ordaintzeko egintzan garrantzirik duen ala ez zehaztea da (RIVERO HERNÁNDEZ), hau da, bata zein bestearen borondateak (*animus solvendi*) erabaki ditzakeen ordaintzearen eraginak eta ordainketa eraentzeko arauak.

Ordaintzea edo betetzea, nahitaez burutu beharreko giza portaera, *zor den portaera* da (prestazioa bete beharra), baina borondatezkoa eta askea (ez *nahitaezkoa*, betetzen ez denean gertatuko den bezala). Ordaintzearen berezko efikazia ez dator zordunak edo hartzekodunak adierazitako borondatetik, zor den prestazioa eta exekutatutakoa objektiboki (ez subjektiboki) egokitzeak baitator; ildo horretan, giza borondatetik at eta legeak ezarritako moduan sortuko dira efektuak. Borondateak honako kasu hauetan bakarrik hartuko du parte: betetzeko subrogatu bat gertatzen bada edo ordaintzeko betekizun objektiboak desbideratzen badira; kasu horietan, ez da izango ez betetzea, obligazioa aldatzea edo ordaintzea, eta beste figura juridiko bat izango dugu.

Ordainketa, *zor izan eta efektuak ex lege sortzen dituen egintza* gisa eratzea eta obligazioa betetzeko zordunari jarduteko gaitasuna legez galdatzea (1.160. art.), nahiz hartzekodunak ordainketa konprobatzeko duen betebeharra ez daude kontrajarrita, negozio juridikorik egon ezean ere betekizun horiek galda baitaitezke. Hala eta guztiz ere, Espainiako Auzitegi Gorenaren jurisprudentzia-doktrinarik badago, zati bat bada ere, emateko obligazioa betetzea edo ordaintzea negozio juridikotzat hartzen duenik.

II. BETETZEAREN BETEKIZUNAK

Betetzeko betekizunak hark efikazia osoa sortzeko (Kodeak dioenez, *ordaintzea baliozkoa izateko*: 1.160., 1.163. eta 1.165. art.) bildu beharreko ezinbesteko baldintzak dira. Baliozkoa izateak hemen esan nahi du betetzeko egintzak berezkoa duen efikazia tipikoa sortzea, alegia, obligazioa iraungitzea (baliozko ordainketa obligazioa iraungitzen duena da: BADOSA COLL). Bereizi egin behar dira ordainketa egin edo betetzea jaso dezaketen pertsonen gaineko betekizunak, hau da, *subjektiboak*, agindutako prestazioaren gainekoak -hots, *objektiboak*- eta prestazioa egin beharreko *inguruabarretatik* sortzen direnak:

1. *Subjektuei* dagokienez, Espainiar Estatuko sisteman, oinarritzko printzipioa da prestazioa burutzen duen *egilea bat zein bestea izateak ez duela garrantzirik*. Prestazioa zehazteko orduan zordunaren inguruabarrak kontuan hartzen dituzten obligazio txit pertsonaletan izan ezik (*vid.* 1.161. art.), betetzea edonork burutu dezake, betetzean zein

obligazioan interesa izan nahiz ez izan, eta zordunak hartutako jarrera edonolakoa izanik ere (badaki eta onartzen du; badaki eta ez du ezer esaten; badaki eta ez dago ados; ez daki: 1.158. art.). Hala ere, legezko betetzea egoteko, ordainketa egin nahiz jasotzen duen pertsonari gaitasuna eta legitimazioa eskatzen zaio.

2. *Objektuaren* ikuspuntutik, *zehaztasun-printzipio* orokorrak arautzen du obligazioa betetzea. Betetzeak eragina izateko, beharrezkoa da prestazioa osorik, erabat eta guztiz burutzea.

3. *Inguruabarrei* dagokienez, prestazioa bete behar da itundu edo obligaziotik ondorioztatzen den denbora barruan (*garaiz*) eta lekuan.

III. BETEKIZUN OBJEKTIBOAK

Zehaztasun-printzipioak agindutako prestazioa eta burututakoa (exekutututakoa) erabat bat etortzea galdatzen du. Doktrinak, Kodeko araudiari jarraituz, hiru betekizun bereizten ditu printzipioan: osotasuna (1.157. art.), identitatea (1.166. art.) eta guztiz betetzea edo zatiezintasuna (1.169. art.).

1. Osotasuna

Kzeko 1.157. artikulua zera dio: *"zorra ez da erabat ordaindutzat joko, gauza osorik ematen edo obligazioak osatzen duen prestazioa egiten ez denean baizik"*.

Osotasuna galdatzeak agindutako prestazio oro guztiz burutzea eskatzen du. Bestela, osorik ez betetzea litzateke eta, beraz, hartzekodunak atzera bota dezake (ordaintzeko eskaintza ez onartzea, 1.176. art.), edo betetze akastuna egongo da.

Osotasuna eskatetik ondorioztatzen denez, obligazioa ematekoa (zehazki jabetza transmititzekoa) bada, *"gauzaren fruituak"* (1.095. art.) edo zor diren interesak eta *"gauzaren osagarri guztiak, aipatu ez badira ere"* (1.097. art.), eman beharko dira. Halaber, handik eratortzen da ematea egiteko gastuak zordunaren kontura izatea (1.168. art.).

Osotasunak, obligazio nagusia betetzeaz gain, horren menpe dauden guztiak betetzea ere eskatzen du. Ildo horretatik, Kode Zibilak, printzipio hori aplikatzeko, hainbat arau jasotzen ditu. Hala, ordainagiria emateari buruz, zera dio 1.110.1. artikulua: *"hartzekodunak interesei buruzko erreserbarik egin gabe kapitala jasotzen badu, horiekiko zordunak duen obligazioa iraungi egiten da"* (osorik ordaintzea, kapitala eta interesak ordaintzea dela uste baita); eta, ordainketak egozteari buruzko arauen artean, 1.173. artikulua hauxe agintzen du: *"zorrak interesak sortzen baditu, egindako ordainketa ezingo da kapitalaren kontura egintzat hartu, interesak estalita geratzen ez diren bitartean"*.

2. Identitatea

Identitateak edo berdintasunak exekutatutako portaera eta agindutako prestazioa erabat bat datozela adierazten du. Printzipio hori, Erromatar Zuzenbidean, *aliud pro alio invito creditor solvi non potest* (D. 12,1,2; Partida 5,14,3) delako formulak ematen du aditzera (ordainketarik ez dago gauza desberdina -*aliud*- ematen bada), eta, egun, oraindik indarrean dago. Betekizun hori aplikatzeko, beharrezkoa da egiteko obligazioak eta emateko obligazioak bereiztea.

Halaber, **egiteko obligazioetan**, obligazio suntsigarriak eta obligazio txit pertsonalak bereizi behar dira. Guztiei 1.166.2. artikuluko printzipioa aplikatu zaie: egiteko obligazioetan ezingo da egin beharrekoa beste batekin ordezkatu hartzekodunaren borondatearen aurka. Eta, obligazio txit pertsonaletan, "*zordunaren pertsonaren kalitatea eta inguruabarrak obligazioa ezartzeko unean kontuan hartu badira*", hartzekoduna "*ez da behartuko hirugarren baten eskutik prestazioa ala zerbitzua jasotzera*" (1.161. art.), zordunak betetzat emandako prestazioak identitatetik ez izatea baita hori.

Emateko obligazioetan (edozein motatakoan: jabetza edo edukitza soilik entregatzean), identitateak eskatzen du agindutako gauza bera eta ez beste bat ematea, beste gauza hori entregatu beharrekoa baino baliotsuagoa bada ere (1.166.1. art.).

Hala ere, hainbat kasutan, salbuespen gisa, identitatearen betekizuna zehaztu eta orraztu egin behar da:

- Ahalmenezko obligazioan, hartzekodunak zordunari *facultas solutionis* delakoa eman badio, onartzen da zordunak obligazioa betetzea beste prestazio bat eginez.
- Obligazio generikoan, 1.167. artikulua zehazten duenez, gauzaren kalitatea eta inguruabarrak adierazi ez badira, erdi mailako kalitatekoa emanez beteko da obligazioa.
- Diruzko obligazioan, moneta mota hitzartu eta moneta hori entregatzea posible ez bada, baliokide den 'pezeta' (egun, euro) kopurua entregatuz beteko da obligazioa (1.170.1. art.).
- Diruzko obligazioetan ere obligazioa ordaintzeko baliabide gisa ordainkizun-agiriak, letrak, txekak, balore-tituluak (banku-dirua, eskrituratutako dirua edo libratutako dirua) ematen badira, berezitasunik badago. Obligazioa ordaintzeko baliabide gisa merkataritzako balore-tituluak ematen badira, obligazioa iraungitzeko, hartzekodunak onartu egin behar du, dirua ez den beste zerbaite eman eta, hain zuzen, ordainketak identitatearen printzipioari jarraitu behar dionez, hartzekodunak atzera bota baitezake. Hartzekodunak haiek ematea onartzen badu, betetzearen efektuak ere ez dira zuzenean sortzen, ordezkatzeko dutena benetako diru bihurtu arte itxaron behar baita; horrelakorik gertatu ezean, hartzekodunak zor den diru kopurua ematea galda

dezake. Bihurketa hori gertatu bitartean, obligaziotik sortutako betetze-akzioa etenda geratuko da (1.170.3. art.). Dena den, diru bihurtzea posible ez bada hartzekodunaren erruz (esaterako, titulua suntsitu duelako edo dirutan ordaintzea lortzeko bere esku dauden akzioak egikaritu ez baditu), ordaintzearen zein betetzearen efikazia zuzenean sortuko da (1.170.2. art.).

3. Zatiezintasuna edo guztiz betetzea

Kzeko 1.169. artikulua zera dio: *"kontratuak esplizituki baimentzen duenean izan ezik, ezingo da hartzekoduna behartu obligazioa osatzen duten prestazioak zatika jasotzera. Hala ere, zorrak zati likidorik baduenean, hartzekodunak galdatu eta zordunak egin dezake lehenbizikoaren ordainketa, bigarrena likido bihurtu dadin itxaron gabe"*.

Zatiezintasunak prestazio osoa batera bete behar dela esan nahi du; hartzekodunak prestazioa jasotzeko eskubidea du eta, beraz, ezin da zatikatu ez hainbat alditan, ez hainbat zatitan (obligazioa betetzeko objektua zatigarria edo zatiezina izateak ez du inolako garrantzirik).

Zatiezintasunaren printzipioa ez da aplikatuko obligazioan subjektu anitz badago. Horietan, obligazioaren ordainketa zatitzea egokia den ala ez zehazteko, beren erregimen juridiko berezia izan behar da kontuan (xv. gaian azalduko da).

Aldizkako prestazioak edo errentak entregatu beharra sorrarazten duten obligaziozko erlazioetan, printzipioa prestazio bakoitzari bere aldetik aplikatuko zaio. Hala, 1.110.1. artikulua hauxe dio: *"hartzekodunak kapitala interesei buruzko erreserbarik egin gabe jasotzen badu, horiekiko zordunak zuen obligazioa iraungi egiten da"* (bestelako borondaterik egon ezean, epe horiek hala zegokionean ordaindu zirela ulertzen baita).

Ondorioz, ordainketa partziala posible da esplizituki hitzartu bada edo hartzekodunak baimentzen badu.

IV. ORDAINKETAREN SUBJEKTUAK

Ordainketa egiten duena -*solvens* deritzona- eta ordainketa jasotzen duena -*accipiens* deritzona- bereizi behar dira.

1. Solvensa

Betetzea burutzen duenaren (*solvens* delakoaren) gaitasuna eta legitimazioa zehazteko, beharrezkoa da bereiztea zer gertatzen den emateko obligazioetan eta egiteko obligazioetan.

a) Emateko obligazioak: jabetza (edo beste eskubide erreal bat) transmititzen duten obligazioak eta edukitza ematen duten obligazioak bereizi behar dira.

- 1) Jabetza transmititzen duten obligazioak: 1.160. artikulua zehazten duenez, *"emateko obligazioetan, ordaintzeak ez du baliorik izango, zor den gauza xedatzeko askatasunik eta besterentzeko ahalmenik ez duenak ordaindu badu"*. Hala, ordainketa egiteko honako hau eskatzen da, batera eskatu ere: a) *jarduteko gaitasuna* izatea, hau da, adinez nagusia izan eta ezgaitua ez egotea, eta b) *zor den gauzaren gainean xedatzeko ahalmena* izatea, hau da, transmititu nahi den eskubidearen titularra izatea eta haren gainean inolako mugarik ez egotea, ez legezkorik ez borondatezkorik. Behar den jarduteko gaitasunik edo xedatzeko ahalmenik gabe egindako ordainketak ez du baliorik; hots, efekturik gabe utz daiteke.

Kzako 1.160. artikulua bigarren zatia zera gehitzen du: *"halere, diru kopurua edo gauza suntsigarria ordaindu bada, fede onez gastatu edo kontsumitu duen hartzekodunaren kontra ezingo da errepikatu"*. Hau da, xedatzeko ahalmenik nahiz jarduteko gaitasunik izan ez arren, emandako gauzak dituen ezaugarriak direla-eta, zordunak hartzekodunari emandako gauza berak itzultzea ezin dio eskatu, fede ona egon bada. Hartzekodunaren fede ona, kasu horretan, *solvens* delakoak gaitasunik edo xedatzeko ahalmenik ez zuela ez jakitea da. Hala ere, horrek ez du esan nahi transmisioa erasozina denik. Adin txikiaren edo ezgaituaren ordezkariak (edo haiek beren gaitasun osoa lortzean) obligazioa eratu duen negozioaren aurka egin eta entregatutako balioa itzultzea lor dezake.

- 2) Edukitza transmititzeko obligazioak: Kode Zibilak gaitasunari eta legitimazioari buruzko arau berezirik ez du jasotzen; beraz, jarduteko gaitasunari buruz ezarritako arau orokorretara jo behar da.

Edukitzaile izateko, jakina da nahikoa dela gaitasun juridikoa izatea, baina, edukitzatik eratorritako eskubideak egikaritzeko, beharrezkoa da jarduteko gaitasuna; 443. artikulua dioenez, *"adin txikikoek eta ezgaituek gauzen edukitza eskuratu dezakete, baina, edukitzatik haien alde sortzen diren eskubideak erabiltzeko, ordezkari legitimoen laguntza behar dute"*. Hortik ondorioztatzen denez, edukitza emateko, beharrezkoa da jarduteko gaitasuna izatea eta, jarduteko gaitasunik ezean, legeko ordezkariak eman behar du edukitza. Legitimazioari dagokionez, edukitza entregatzeko ere, nahikoa da aurrez edukitzaile izatea besterik gabe, gauza ematen duenak edukitzeko eskubiderik duen ala ez (edukitzeko legitimazioa ematen duen eskubidearen titular den ala

ez) kontuan izan gabe. Hala, edukitza eman ez obligazioa betetzeko, errentatzaileari ez zaio jabe izatea eskatzen.

b) Egiteko obligazioak: horietan ere ez dago arau berezirik; beraz, jarduteko gaitasunari buruzko arau orokorretara jo eta agindutako jarduera motara egon beharko da. Hortik ondorioztatzen denez, adin txikikoak edo ezgaituak bere gain hartutako obligazioa deuseztagarria izango da (293., 1.263. eta 1.301. art.), beren kabuz egin dezaketen obligazioa ez bada behintzat. Legezko ordezkariak berretsi edo aurka egin dezake eta, adin txikikoak edo ezgaiak berak ere aurka egin dezake gaitasuna osoa eskuratzean (1.304. eta 1.314.2. art.).

Egiteko obligazioari aplikatutako arau berak aplikatu dira *obligazioa ez egitekoa* bada.

Ordainketa zordunak berak egin dezake, hirugarren pertsona batek (1.158. art.) edo zordunaren legezko edo borondatezko ordezkariak, obligazioa txit pertsonala ez bada behintzat, horietan, hain zuzen ere, obligatutako pertsonak berak egitea eskatzen baita (1.161. art.).

2. Accipiensia

Kode zibilak dioenari jarraituz, "*obligazioa noren alde eratu den, hari egin beharko zaio*" ordainketa (1.162. art.). Beraz, ordainketa jasotzeko legitimatutako pertsona *egiteko garaian* hartzekodun den hura izango da. Alegia, kreditua beste norbaiti laga bazaio, hura eskuratu duenaren aurrean bete beharko da obligazioa. *Mortis causa* oinordetza egon bada, ordainketa jasotzeko legitimatuak hartzekodunaren jaraunsleak dira (1.257.1. art.), eta, *inter vivos* izan bada (kredituak lagatzea), lagapen-hartzaileari edo kreditua eskuratu duenari ordaindu beharko zaio. Baina, kreditua *inter vivos* laga bada, zordunak lagapenaren berri izan ez eta hartzekoduna zenari ordaintzen badio, ordainketa zuzen egin dela jotzen da, baldin eta jatorrizko hartzekodunari (kreditua laga duenari) ordaindu bazaio (1.527. art. eta HLko 149. eta HEan bat datozen artikulua).

Ordainketa jasotzeko, *ondasunak administratzeko gaitasuna* izatea nahikoa da (1.163.1. art.). Ondasunak administratzeko gaitasuna dute: ezgaitu gabeko adin nagusikoek; ezgaitutako adin nagusikoek, beren ondasunak administratzeko mugarik jarri ez bazaie (muga hori jasan dezakete zarrastelek, konkurtsopetuek eta kiebrak jotakoek); emantzipatutako adin txikikoek, eta hamasei urtez gorakoek, baldin eta beren lan edo industriarekin eskuratutako ondasunak badira (164.3. art.).

Ondasunak administratzeko gaitasunik ez duenari ordaintzen bazaio, ordainketa baliozkoa izango da (obligazioa iraungiko du) "*onerako izan zaion heinean*" bakarrik, hau da, ordaintzeak hartzekodun ezgaiari onurarik sortu (kreditua ase) badio. Ordaintzeak probetxurik sortu duela

frogatzea ordainketa egin duenari dagokio. Onurarik sortu ezean, ordainketa baliorik gabea izango da eta legezko ordezkariak efektu iraungitzailearen aurka egin dezake.

Hasiera batean, badirudi xedapen horren aurreikuspena eta 1.304. artikulua kontrajarrita daudela, azken horrek, kontratugileetako batek gaitasunik ez izateak egintza juridikoa deuseza izatea eragin eta ezgaiak jasotako gauza zein prezioarekin aberastu dena bakarrik, ez besterik, itzultzeko obligazioa duela adierazten baitu. Berez, ez dago kontraesanik. Ordainketa baliozkoa da (obligazioa iraungitzen du) onurarik sortzen badu (1.163. art.), baina horrek ez du esan nahi obligazioen iturri den negozioaren aurka egiteko aukera kendu denik; horrela, negozio horren aurka egiteko akzioa egikaritu eta baliorik gabetzat jotzen bada, deuseztasunaren erregelak jokoan sartuko dira, itzultzea arautzeko (1.304. artikuluan xedatutakoa).

Gainera, *accipiensak kredituaz xedatzeko* aukera izan behar du; alegia, kredituak *berea eta mugatu gabea* (askea) izan behar du. Hala, *"zordunari zorra atxikitzea judizialki agindu eta gero, hark hartzekodunari egindako ordainketak ez du baliorik izango"* (1.165. art.). Horretarako, beharrezkoa da zordunari jakinaraztea kreditua atxiki behar duela; bestela, horren berri izan ez eta ordaintzen badu, obligazioa zuzen beteko du. Kreditua atxiki beharra sortzen duten kasuak bahiketa edo gordailu judiziala dira, besteak beste, (1.785. eta 1.786. art.) epaia exekutatzean ondasunak bahitzea (PZLko 584. eta h. art.) eta prebentziozko bahitura (PZLko 727. art.).

V. HIRUGARREN BATEK ORDAINTZEA

1. Kontzeptua

Obligazio-zuzenbidean, honako printzipio hau ezarri da: ez du batere garrantzirik prestazioaren egilea nor den. Zordunak beti prestazioaz erantzuten du, baina ez du berak halabeharrez egilea izan behar (1.158.1. art.). Salbuespen bakarra obligazio txit pertsonalek osatzen dute (1.161. art.).

Hirugarren batek ordaintzeak, askotan, ez ditu ordainketaren funtzio guztiak betetzen: funtzio iraungitzailerik ez da izaten subrogatzea gertatzen bada (1.159. eta 1.210. art.), eta askatzailerik ere ez da izango, kredituak bizirik jarraitzen badu; baina kreditua asetzeko funtzioa beteko da, hain zuzen ere, hartzekodunaren interesa asetzen delako.

Ordainketa egiten duen pertsonak ez, baina zordunak jadanik azaldutako betekizun objektiboak bete beharko ditu.

2. Ordaintzen duen hirugarrena

Hirugarren batek egindako ordainketak azaleratzen duen lehenengo arazoa hirugarrena nor den zehaztea da. Hirugarrena izateko eskatzen diren ezaugarriak honako hauek dira (BADOSA COLL):

1) **Hirugarrena zorduna da, baina ez zordun bakarra**: hasteko, obligaziozko erlazioetik kanpo dagoen pertsona oro hirugarrena da. Hala ere, baieztapen hori ñabartu egin behar da; izan ere, norbait obligaziozko erlazioan zorduna bada, baina ez bakarra, hirugarrena ere bada (1.158., 1.159. eta 1.210. art.). Esaterako, subjektu anitz izan eta solidaritatearen erregimenpean egon: zordun solidario bakoitza, aldi berean, zorduna eta (berari ez dagokion zorraren zatia ere) hirugarrena da, ez baita obligazioaren zordun bakarra. Gauza bera gertatzen da zorduna eta fidatzailea batera badaude obligazioan (1.822. art.).

2) **Ordaintzeko erabateko legitimazioa du hirugarrenak**. Izaeraz legekoa den ordainketa egiteko baimen orokor hori 1.158. artikulua ezartzen du (eta 1.894. artikulua errepikatzen). "*Ordainketa edozein pertsonak egin dezake, obligazioa betetzeko interesa izan ala ez*" (1.158.1. art.).

Horrela, ordaintzeko legitimazio berezia eta partikularra izateak hirugarrena izatea baztertzen du. Ez dira hirugarrenak, beraz: zordunaren ordezkaria (legekoa zein borondatezkoa), mandatu-hartzailea eta kudeatzaile ofiziosoa (*dominus* delakoak kudeaketa berresten dion unetik). Horiek guztiek, gainera, ordaintzen duen hirugarrenak baino jarduera zabalagoa egiten dute besteren negozio-eremuan.

Erabateko legitimazio hori ikusita, eta hirugarrenak ordaindu badu, zordunak horren berri izan eta esplizituki nahiz isilbidez (aurka egiten ez badu) onar dezake (1.158. eta 1.210.2. art.), ordainketaren berri izan gabe egon daiteke (1.159. art.) edo ordainketari aurka egin diezaioke (1.158.3. art.). Zordunak har dezakeen jarrera desberdina kontuan izango da ordainketaren efektuak zehazterakoan.

3) **Hirugarrenak obligazioa betetzeko interesa izan dezake edo ez**. Obligaziozko erlazioari dagokionez, 1.158.1 eta 1.210. artikuluetatik ondorioztatzen denez (ordainketa hirugarrenek egindako kasuak jasotzen baitituzte), honelakoa izan daiteke hirugarrenaren egoera:

a) Obligaziozko erlazioan inolako interes zehatzik ez izatea. Kasu horretan ere, ordaintzeko legitimazioa du hirugarrenak (1.158.1. art.) eta, ordainketaren efikazia zehazteko, ordainketa

onartzeko zordunaren borondate esplizitua edo esan gabekoa kontuan har daiteke (1.159. eta 1.210.2. artikuluetako hipotesia).

b) *Obligazioan interesa* izatea, hain zuzen obligazioari bizirik eusteko interesa (1.210.1. artikuluko kasuan gertatzen da: hirugarrenak lehentasunezko kreditua eskuratzen du bere kreditu-posizioa sendotzeko edo indartzeko).

c) *Obligazioa betetzeko interesa* izatea. Hori gertatuko da hirugarrena obligazioaren zati batean zordun (zordunkide) bada (esaterako, fidatzailea edo zordun solidarioa izatea: 1.210.3. art.).

4) **Hirugarrenak, jarduteko orduan, argi utzi behar du obligaziozko erlazioarekin zerikusirik ez duela**; horretarako, guztiz edo partzialki (zordunkidea bada) besterena den obligazioari egotzi beharko dio ordainketa. Besterentasuna adierazteko, honela egingo da ordainketa:

a) "*Beste norbaiten kontura*" (1.158.2. art.), hau da, zordunaren baliagarritasunerako edo onurarako, zorduna bera balitz bezala (kasu horretan, zordunaren interesa izango da kontuan); edota, gainera,

b) "*Zordunaren izenean*" (1.159. art.), baina ez zordunaren baliagarritasunerako edo onerako, ordaintzen duen hirugarrenaren intereserako baizik (ordaintzen duenaren interesa hartuko da kontuan).

Ordainketa, beti, besteren kontura egin beharko du hirugarrenak, nahitaez zordunaren izenean egin beharrik ez badu ere.

5) **Hirugarrenak, beti, *animus solvendi delakoaz* jardun behar du**, hau da, besteren zorra ordaintzeko asmoarekin, beraren interesa zein zordunarekin duen erlazioa edonolakoa izanik ere. Hirugarrenak bere kontura jardun eta zorduna delakoan zorra ordaintzen badu, zor ez dena ordaintzea dago eta ez hirugarrenak ordaintzea.

3. Hirugarrenak ordaintzeak sortutako efektuak

Hirugarrenak ordaintzeak beti kreditua asetzen badu ere, ez du beti obligazioa iraungiko; obligazioak bizirik jarrai dezake, hartzekodun hasierakoa ez eta beste pertsona bat izango bada ere. Kasuen arabera, efektua da obligaziozko erlazioa iraungi eta zordunarentzat obligazio berri bat sortzea –ordaindu duen hirugarrenak hari eska diezaiokeena-, edo kredituan subrogatzea.

1) Ordaindutako obligazioa *iraungitzeak*, zordunaren lepora eta ordainketa egiteko orduan kontuan izandako interesen eta zordunaren jarreraren arabera, eduki desberdineko obligazio berri bat sorrarazten du. Hirugarrenak:

-*"Ordainketak balio izan diona"* bakarrik erreklamatu ahal izango dio zordunari, *"haren borondate esplizituaren aurka"* ordaindu badu (1.158.2 eta 3. art.). Horri *aberasteko akzioa edo akzio baliagarria* deritzo. Zordunak hirugarrenaren ordainketari aurka egin diezaioke, obligazioa gutxitu edo, hala dagokionean, iraungi zezakeen salbuespena hartzekodunari aurkatzeko aukera izan eta hirugarrenak ordaintzeak ez badio batere onurarik ekarri; horregatik, zordunak berak ordaindu balu, benetan ordainduko lukeena bakarrik erreklamatu ahal izango dio hirugarrenak zordunari.

-*Itzultzeko akzioa* izango du: *"ordaindu duena zordunari erreklamatzeko"* akzioari (1.158.2. art.) zordunak esplizituki aurka egin ez badio (ordainketaren berri izan, izan ez edo onartzen badu ere). Akzio horrekin, betetzeko egin behar izan diren gastuak ere itzultzea eska dezake (1.168. art.).

2) *Ordainketan subrogatzeak* hirugarrena hasierako hartzekodunaren lekuan jartzea dakar, obligaziozko erlazio berari eutsiz, eta, hala dagokionean, nahasketaren efektuak alde batera utziz (1.212. art.); ordaindutako obligazioa ez da iraungiko, besterik gabe hartzekoduna aldatzen delako. Kzeko 1.159. artikularen arabera, hirugarrenak *"behartu dezake hartzekoduna bere eskubideetan subrogatzera"*, baldin eta zordunari egotziz eta zordunak jakinda ordaindu badu.

Subrogatzea dago kzeko 1.210. artikuluko kasuetan, legeak susmatu edo ustekizuna duenean, legeko subrogatzean eta alderdiek borondatez (hitzartutako subrogatzea) ezartzen dutenean (1.209. art.).

VI. HARTZEKODUNA EZ DEN PERTSONA BATI ORDAINTZEA

Atal honetan aztertzen den ordainketa, *in genere*, hartzekoduna ez den pertsona bati egin zaiona da. Hori gerta daiteke baimendutako pertsonari, itxurazko hartzekodunari edo hirugarren bati egin zaiolako ordainketa.

1. Baimendutako pertsonari ordaintzea

Kzeko 1.162. artikulua zera dio: *"ordainketa egin beharko zaio pertsonari, zeinaren onerako obligazioa sortu baita, edo haren izenean jasotzeko baimenduta dagoen beste bati"*.

Hartzekoduna ez den pertsonak duen baimena ordezkarietatik etor daiteke edo, besterik gabe, ordainketa jasotzeko legitimazio soila izan dezake.

Hartzekoduna adin txikikoa edo ezgaitua izan eta zorra kobratzeko *legezko ordezkariak* jardun behar badu, *ordezkaritzako baimena* dago. *Borondatezko ordezkaritza* ere posible da: hartzekodunak bere izenean aritzeko ahalordetu dezake norbait, baldin eta emandako ahalordea kasuko obligaziorako nahikoa bada. Kasu bietan, ordainketa zuzenean hartzekodunari berari egingo balitzaio bezala izango da.

Ordezkaritzarik gabeko baimenean (berez 1.162. artikulua jasotzen duen kasuan), pertsonak, ordezkaritzarik egon gabe, ordainketa jasotzeko legitimazioa besterik ez du. Ordainketa jasotzeko baimen hori honelakoa izan daiteke:

-*Legezkoa*: legeak esplizituki ezartzen badu (esaterako, 1.771. artikuluan jasotako kasua).

-*Borondatezkoa*: ordainketa jasotzeko bereziki izendatutako pertsona. Hori ez da kreditu-eskubidearen titularra eta, horren ondorioz, ezin du galdatu edo erreklamatu, eta obligazioaren onuraduna ere ez da. Baimendutako pertsona horri *adiectus solutionis causa* (edo *gratia*) deritzo eta hartzekodunak eta zordunak batera izenda dezakete (orduan, ondoren edozein aldaketa egiteko, ados jarri beharko dute) edo hartzekodunak berak, baina edozein aldaketa zordunari jakinarazi beharko dio. Doktrinan, zenbaitzuek *ordaintzeko adierazitakoa* deitzen diote egoera horri

2. Itxurazko hartzekoduna

Kzeko 1.164. artikulua araber, "*kredituaren edukitzan dagoenari fede onez egindako ordainketak zorduna askatuko du*".

Berez, hor, esanahi ekonomikoa eta ez-juridikoa duen ordainketa dago (RIVERO HERNÁNDEZ), benetako hartzekodunak kreditua *accipiensari* erreklama baitiezaioke, baina zorduna obligaziotik askatuko du, bere portaera zintzoa babesteko araua baita (*favor debitoris* printzipioaren aplikazioetako bat da): zordunak, fede onez, ordainketa jasotzen duena edo kreditua galdatzen diona hartzekodun legitimoa dela uste du.

Kasu horretan, zorduna obligaziotik askatzeko, beharrezkoa da honako bi betekizun hauek batera gertatzea:

a) *Solvensa fede onekoa izatea*. Hau da, ez zekiela ordainketa jasotzen zuen pertsona ez zela hartzekoduna, eta zentzuzko arrazoiak zituela kontrakoa pentsatzeko. Fede ona ez da ustekizuna izaten eta, beraz, ordaintzen duenak frogatu behar du fede ona bazegoela.

b) *Kreditua edukitzea*. Esanahiez ez da benetako edukitza (cfr. 430. art. eta hur.); hemen, kreditua edukitzeak esan nahi du modu hautemangarri eta sinesgarrian hartzekodun gisa jarduten duena itxuraz hartzekodun gisa agertzea, zilegitasunez ez bada ere. Hala,

itxurazko jaraunslea, kredituaren lagapen-hartzailea transmisioa deuseztatu ostean, irregularra gertatuko den balio-tituluaren edukitzailea...

Hartzekodun legitimoak jo dezake itxurazko hartzekodunaren aurka horrek kobratu duen hura berreskuratzeko, baina zordunari ezin dio ezer ere erreklamatu. Doktrinan, akzioari buruzko eztabaida dago: batzuek diotenez, bidegabeki aberastea da (DÍEZ-PICAZO eta BERCOVITZ) eta, beste batzuen iritziz, berriz, zor ez dena kobratzeari buruzko arauak (1.889. eta 1.895. art.) aplikatu behar dira (RIVERO HERNÁNDEZ eta AGE 1965-III-11koa).

3. Hirugarren bati ordaintzea

Zera aurreikusten du 1.163.2. artikulua: "*Era berean, hirugarren bati egindako ordainketa baliagarri izango da hartzekodunaren onerako bihurtu den heinean*".

Obligaziozko erlazioetik kanpo dagoena hirugarrena da; baina, itxurazko hartzekoduna eta ordainketa jasotzeko legitimazioa duena ez dira hirugarrenak.

Ordainketa baliozkoa izatea eta, beraz, obligazioa iraungitzea eta zorduna askatzea, hartzekodunarentzat duen *baliagarritasunaren* menpe daude. Ordainketak balioa izango du hartzekodunarentzat, nolabait ere, ordainketa hori probetxuzko gertatzen bazaio. Hartzekodunarentzat baliagarria izan dela zordunak frogatu behar du. Baliagarritasunik ezean, zorduna ez da askatzen obligazioetik, eta hartzekodunak galda diezaioke hari obligazioa betetzea.

4. Bankuko kontuan sartuz ordaintzea

Ordaintzeko modu horri buruzko araudi berezirik ez dago, ez alor zibilean, ez merkataritzako eremuan ere. Modu horretan egindako ordainketa aurrez ikusitako kasuren batean sar daiteke:

a) Kreditu Entitatea *adiectus solutionis gratia* delakoa izan daiteke, alegia, ordainketa jasotzeko izendatutako pertsona. Hori gertatuko da ordainketa modu horretan egingo dela adierazi bada.

b) Edo, adierazpenik egon ezean, Kreditu Entitateak kredituaren edukitza badu, itxurazko hartzekodunari, edo hartzekodunarentzat baliagarri den hirugarrenari ordaintzea izango da (hartzekodunaren bankuko kontuan sartuko baita ordainketa).

Jurisprudentziazko doktrinak ulertu duenez (AGEE 1945-IV-27, 1948-XI-26, 1983-VI-22, 1984-X-2 eta 1987-IX-30koak), hartzekodunak kontu korrontea ireki eta hori argitaratu, edo idazpuru, gutun nahiz mezuetan

adierazten badu, *"zentzuzkoa da pentsatzea aipatutako entitateak ordainketa jasotzeko baimena duela, eta obligazioa iraungitzeko erabil daitekeen ordaintzeko modu desberdinetako bat dela, baldin eta hartzekodunak, ordainketaren legezko betekizunak ez betetzeagatik, atzera botatzen ez badu(...)"*.

Hartzekodunaren kontuan dirua sartze hutsak ez du esan nahi ordainketa onartzen denik, baldin eta ordainketa ohiko moduan egiten denetako bat ez bada. Doktrinak ulertzen duenez, hartzekodunak eta zordunak alderdi horri buruzko hitzarmenik egin ez badute ere, ordainketa baliozkotzat hartu behar da, hartzekodunak diru sartu izanaren berri izan eta, aurka agertu behar izanda, ezer ere esaten ez badu.

Ordaintzeko modu horretan azaltzen den beste arazoa hartzekodunak ordainketa atzera botatzeko moduari buruzkoa da. Beharrezkoa al da zordunari berri ematea edo nahikoa da Kreditu Entitateari jakinaraztea, besterik gabe? Fede onaren printzipioak zordunari berri ematea galdatzen ez badu, Finantza Entitateari jakinaraztea berez nahikoa dela jotzen da.

Zordunak kontuan sartutako diru kopurua zor zena baino gutxiago bada, hartzekodunak gainerakoa erreklamatzeko eskubidea izango du.

VII. KREDITU TXARTEL BIDEZ ORDAINTZEA

Kreditu-txartel bidez ordaintzea diruzko obligazioak betetzeko bakarrik erabiltzen da. Ordainketa horretan, zordunak (txartelaren titularrak), eskuratutakoaren (gauza zein zerbitzuaren) prezioa ordaintzeko, hartzekodunari (merkataritzako entitateari) txartela eman eta beharrezko eragiketak eta egiaztapenak egingo dira. Zorra entitateari ordainduko zaio txartelaren titularren bankuko kontuari kargatuz.

Dokumentu horietako bat (*plastikozko dirua edo diru inteligentea*) emateak sortzen dituen ondorio juridikoak zehazteko, eta ondorio horiek eta betetzeak sortzen dituenak bat datozen ala ez ikusteko, beharrezkoa da bereiztea, batetik, oinarrizko txartel motak, teknikoki denak ez baitira kreditu-txartelak, eta, bestetik, bakoitzak ordainketa egiteko erabiltzen duen modua.

Komeni da adieraztea hartzekodunak (merkataritzako entitateak) ordainketarako baliabide gisa txartela onartu beharra daukala baldin eta, txartela baliozkoa izanik (erabiltzeko epea bukatu gabe badu edo erretiratu gabe badago), aurrez, Kreditu Entitatearekin edo txartela kudeatzen duenarekin nahiz zordunarekin lotzen duen kontratuzko erlazioaren arabera, horretara obligatu bada; ordaintzeko sistema horri atxikitako establezimendua da eta, gainera, zeinu adierazle bidez kondizio hori publiko egiten du. Ordaintzeko sistema horri atxiki gabeko entitateak txartela onartu beharrik ez du eta atzera bota dezake.

a) Berezko kreditu-txartelak. Horietan, Finantza Entitateak (txartela eman edota kudeatzen duenak) txartelaren titularren zorrak ordaintzeko obligazioa hartu du, kreditua eman baitio (itundutako kopururaino, beharrezko kopuruak aurreratzea edo mailegatzea). Txartelaren titularrak txartela ematean, obligazioaren zordun berria -Entitatea- izendatzen da eta establezimenduak, obligazioa kobratzeko, horren aurka jo beharko du. Zorduna -txartelaren titularra- zorretik askatuta geratzen da, baina zorrak bizirik iraungo du Entitatearen eta establezimenduaren artean. Zorra behin betiko iraungiko da zordun berriak -Entitateak- hartzekodunari -establezimenduari- ordaintzen dionean.

Horrekin batera, kontuan izan behar da txartelaren titularren eta Entitatearen arteko obligaziozko erlazioa. Horren arabera, titularrak txartelaren Entitateari mailegatutakoa itzuli beharko dio, biak lotzen dituen kreditu-txartel kontratutik eratorritako epean eta baldintzetan.

b) Zor-txartelak. Zor-txartelen bidez (kutxa irekia edo etengabearen bidez), bankuko kontuaren titularrak xeda dezake kontuan duena, eragiketak eginda eskura jarritako tresna automatikoak erabiliz eta merkataritzako entitateetan ere ordainketak eginez, azken horiek Kreditu Entitatearekin hitzartu txartela erabili ahal izatea badute. Txartelak bankuko kontua ordezkatzeko du, hau da, Kreditu Entitateak ez du mailegurik ematen, titularrak eskuratutako gauza zein zerbitzuak ordaintzeko txartela ematen duenean, berehala eta automatikoki diru kopurua transferitzen da txartelaren titularren kontutik merkataritza-entitatearen kontura. Beraz, eskudirua entregatu ordezkari eta baliabide elektronikoa eta automatikoak (informatikoak) erabiliz, banku-kontuetan ordaintzeko eta kobratzeko eragiketa-oharrak jasoko dira.

Arau orokor gisa, txartelaren titularren (zordunaren) eta merkataritzako entitatearen (hartzekodunaren) artean efikazia iraungitzailea, askatzailea eta asetzailea izango du ordainketak, eta efikazia hori berehala gertatuko da gainera.

c) Erosketa-txartelak. Merkataritzako enpresek beren bezeroei emandako txartelak dira, beren establezimenduetako ondasunak eta zerbitzuak eskuratzea errazteko.

Erosketa-txartelak, kasu honetan, titularren (bezeroaren) aldeko kreditua jasotzen du. Horren arabera, titularrak eska diezaioke establezimendu hartzekodunari (txartela eman duenari) ordainketa atzeratzea eta ordaintzeko dituen guztiak bateratzea; zor dituenak ez dira banaka galdatuko, baizik eta batera, hitzartu den epealdia amaitzean edo zatika. Gainera, zenbaitetan, kreditua (mailegua) ere ematen dute.

Beraz, txartela emateak ez du zuzenean efektu iraungitzailerik, ez askatzailerik, ez asetzailearik.

Ordainketa gertatuko da, bere efikazia guztiarekin, zordunak (txartelaren titularrak) zor duen diru kopurua hartzekodunari hitzartutako garaian ordaintzen dionean.

d) Txartel diru-zorro elektronikoa. Duela gutxi sortutako mota da, eta, oraindik ere, asko hedatu gabe dago. Txartel horietan, txartelaren titularrak, Kreditu Entitate baten parte hartzea baliatuz (banku-kontua balitz bezala), txartelean diru kopuru jakin bat sartzen du eta, gero, sistemari atxikitako establezimenduan, diru hura xedatzen du txartela aurkeztuz. Txartela ematea eskudirua entregatzea bezala da eta, beraz, obligazioa iraungitzen du. Txartelaren muga han jasotako diru kopurua da. Zor-txartelarekin antza badu ere, beraren berezitasuna da txartela izateko ez dela beharrezkoa banku-konturik izatea.

BIBLIOGRAFIA

Manuel AMORÓS GUARDIOLA, "El acreedor aparente", in *Estudios en Homenaje al Profesor Federico de Castro*, I. liburukia, Madril, 1976, 35. or. eta hur.

José BELTRÁN DE HEREDIA, *El cumplimiento de las obligaciones*, Madril, 1956.

Jorge CAFFARENA LAPORTA, "El requisito de la identidad del pago en las obligaciones genéricas", in *ADC*, 1985, 909. or.

Ángel CRISTÓBAL MONTES, *El pago o cumplimiento de las obligaciones*, Madril, 1986.

María del Carmen GETE-ALONSO Y CALERA, *El pago mediante tarjetas de crédito*, Madril, 1990; *Las tarjetas de crédito (relaciones contractuales y conflictividad)*, Madril, 1997.

Alfonso HERNÁNDEZ MORENO, *El pago del tercero*, Bartzelona, 1983.

Juan ROCA JUAN, "Validez del pago al tercero por conversión en utilidad del acreedor", in *ADC*, 1968, 283. or.

